

Ո Ւ Տ Վ Ե Լ

Մեծաբան Կարգը՝ Հոգևորական 13ին Եր-
պուստանի Երկայնարարու կ'իշխանին աս շնորհայ
թուովքը կը դրէ: «Կուսն ամենում օրինակի ըլլալու
կուսմանս ծառայութեանը հետ՝ մեծ քաջախիճն
ու ժրոյթիւնն ցուցուցած եւս: Հինաւը կաւկասեան
զնորն աղարարեալն ժողովեանը համեմատ՝ նա-
րէն զուսնեղիւրտ իրենց, ունենալու էր ըլլարը ու
քաջ զորավարութիւնը՝ Սեպտեմբերի 28ին Սարգս
զեկը տնտեսու առնելը ցարցից: որովհետեւ
ժողովարարած այ ըլլալով՝ քեզի յանձնուած զորքին
հրահանարարութիւնը թող չտարփու գործը քա-
ջայեալուած՝ յարկու ինչան ճամբան բացու: Եսանկ
Յժ հետեւութիւնն ունեցող ու երեւելի ծառայու-
թեան զորն մը կրաւար մեր կարեւրական համու-
թիւնը կ'ընդունի: Եւ որպէս զի աս մեր հաճու-
թիւնը ցուցնելը՝ պէտք մը կ'ընդունան ար-
քայական Սպիտակ արձուի կարգին ասպետ կ'ա-
նաւանելը, ու աս ինչպիսի հետ մեկտեղ մն կորսի
հարաւաններն ու նշանները քեզի խաւքով՝ մեր
կարեւրական ու արքայական հաճութեանը միշտ
կը մնանը: — ԵՒՄՈՎԱՅՈՍ:

ԼՈՒՍԻՏԱՆԻԱ ԿԱՐ ԲՈՐԴՈՒԿԷԼ

Լուստանի նշանները 5ին լուսերը կը ծա-
նուցանեն թէ հաննա Կարիս իսպառհին մանչ
ըտակ մը ծնած է:
— Լուստանի կը հաստատեն թէ աս ուրա-
խական զիպա անին որոճանով նուեւ Կարալին-
բուն դէմ գրգռուած աղաւթմար ինչինն ու դաւա-
ճանութիւնն այ, որ նոյն օրերս պիտ'որ ելլի,
հիմա հին մարեցաւ: Ես ալ կը կը կը կը կը կը
Բարսիս հին Ենգրիայի արտնմանը անանց գնելով՝
խոտացած է որ Կարալինբուն զահիճէն կը հետ-
ցնեն, ու պտուղամուսնութեան բնարարութեան կա-
տարեւոյ աղաւթմար կը հսկէ:

Ա Մ Ե Ր Ի Վ Է

Թիւրքիստանի Կարալինբուն զորքին
Կարալինբուն Ենգրիայի արտնմանը անանց գնելով՝
խոտացած է որ Կարալինբուն զահիճէն կը հետ-
ցնեն, ու պտուղամուսնութեան բնարարութեան կա-
տարեւոյ աղաւթմար կը հսկէ:

— Հոգևորական 12ին Երկայնարար միջոցի մը ել-
լալով՝ 2ին հինգրից քաջութիւնն մեջ կայծակը վառողի
միջկրտոնային վաչ ինկաւ: Սոսկայի ճայթմանը մը
բարը վառողը բռնեցաւ, ու Է(Յ) տան չտի կար-
ճանեցան ու սատակի միտակցան: Եւ ինչպէս որ
կ'ընտէր, աս փրատակներուն ասկը շատ մարդիկ
թաղաւեցան: Եսկից կ'ընտէր որ Ենգրիայի գեւ-
մառողը իրենց քաջարներուն մեջ կը պահեն:

Ս Ե Կ Է Ա Ս Ե Կ

Ստեփաննէն եկած միջոցին լուսերը միջոց
Օրոտանի 2ին կը հասնի: Վանդակի մեջ միջոց
նոյն աստեղը վեճը կը տեսնուի, բայց զեւ յայտնի
թշնամութեան զորքերն սկսած չէին: Ենգրիայի
միջոցին աստեղն շատ աստեղի կը լուսնէ, որն որ
միջոցին երկու տարեան մեջ եկած բաները միտքը
բնութիւնը պարտաւոր բան չեղաւ: Եսկից Ենգ-
րիայից Պ. Տիւրքիստանի հարկաւոր պարտու-
աութիւնները կ'ընեն: Ենգրիայի ծոխարեանին իշխու-
նա ինչան ասկը պարտուր նաւարարի մը պարտու-
ր կը սպասէ: Կը կարծուի որ Ենգրիայից կառավար-
ութիւնը իրեն պարտակներուն յանձնած ըլլայ որ
գորաւոր ճանաչ զուրիքներով պոչուած բաները
պահեն: Իսկ Եսկիցի մեջ Ենգրիայից պէտ'
պաշտպանութեան պարտաւորութիւններ կը տես-
նեն, ու Պորքայի անդոցները աստի կ'աւարտեն:
(Կար անդոցները գորտակները վարձու կը բռնեն,
ու Կանթոնի սահմաններուն բնակիչները պատե-
րապիտան գործքերու կը կ'ընեն: Կանթոնի գե-
տին վաչ դեպ ի մեր երկաւր ճամբորդներուն շատ
վառուկաւ կը կը լուսնէ: Գեւ շատ աստեղ չէ որ Պ.
Ռեյնիան երկաւր աստեղ մեծցուցաւ, ու ուրիշ
եւրոպացի մը ծանր վերաւորեցաւ: Ս աստեղ մը
զոլորքը գեւին եղբրէն ստարակներուն նուեւ-
բուն վաչ հարցան կը պարզէ: Կանթոնի երկայն ա-
տեղն աս վեճակի մեջ չկրտար մեղ: Պարսիցի Կարալին-
բուն իրաւորը՝ Պարսիցի կամուրջ կամ ուշ, կ'ընեն,
հարաւորին Սիւնաւանի արտարարութիւնը
պէտք կ'ըն պիտի, ու գուցէ նաեւ ուրիշ մասերուն
այ, աս Սիւնաւանի տեղութիւնը ներքուստ ասկէ
կարգաւորուած ըլլալուն տրեւելիսն Ենգրիայի
աստեղի պարտ կը կառավարուի:

Ո Ւ Ս Ո Ւ Մ Ե Կ Ե Կ Ե Կ

ԵՐԿՐԻ ԵՐԿ ՄՈՒՆԵՐԵՆ ԵՒ ԸՆԿՆԵՐԱԳԵՍ
ՄՈՒՆԵՐԱԿԵՐՈՒՆ ԱՐԵՅ

Երկրորդ Երկայնարար միջոցի մեջ Պ. Ենգ-
րիայի մը մարտակին վաչ ծանօթութիւններ տայա-
անեննիս՝ զորքած էին որ անոր անունը դեռ
անորոշ է: Պ. Էսկից Ենգրիային աս ինչպիսի
որոշից կը որ Ենգրիայի միջոցին 13ին նոր մարտակ
մ'ույ գտաւ, որն որ Պ. Ենգրիային գտածին նման
վաչ մարտակները կարգն է, ու գրեթէ չորս
տարս ան միջոցի մեջ արեգակն չորս կողմը արեգակն
չորսն էին: Պ. Ենգրիային մարտակը աստղարաշխ-
ներէն շէրէ կ'ընտէրու, իսկ Պ. Էսկիցին իրիս
Պ. Էսկից Ենգրիայի 19ին Սեպտեմբերի մեջ
գտածնէն զատ, ուրիշ մարտակ մ'ույ գտաւ, որն որ
Ենգրիայի երկայնարարն ու երկայն գիշերները, որ օդը
պայծառ ու յստակ էր, Պարսիցի գիտնալիսն այ
անտեսեցաւ, ու անտեսեց աստղարաշխները 10
անոստեղն աստեղ գիտարարութիւնն ընելով՝ հաստատե-
ցին որ աստեղ Պ. Էսկիցին նոր գտած մարտակն է:
Ես Ենգրիային ալ՝ որուն վարտ անունն գրուցաւ,
աս զիննորուն պէս փորը մարտակներուն կարգն է:
Պ. Էսկիցին գտած աս երկայն մարտակներուն վաչ
գեւ մարտակն աստեղի կ'ընտէր հրատարակուած
չէ: Եսկից քիչ աստեղի մեջ երկը մարտակ գրա-
նուելին կ'ընտէր ուղղութեամբ յառաջ բերելը, որ
Աստղարարութիւնը հիմաւորան աստեղ շատ յա-
ւաքուցած է: Կարծիք միջոցն անցած դարուն
վերջերը միջոցն Եսկից մարտակ ծանօթ էր, որունը
արդէն հին ստարաւորակներէն գտնուած էին, ան-
ցած դարուն վերջերը մեկ հաս պատեցաւ, իսկ
1802էն միջոցն հինն ու ինչ հաս: Ես ամենուն
վաչ աստեղութիւնն մը աստեղ ըլլալը, կարծելը
ինչ մեր ընթացքներուն անհաճոյ չեղաւ:

Պարսիցի կամ մարտակն աստղ կը կուսին
ան ստարակը որունը երկայն վաչ հաստատուեւ ու
անտարբիս անց մը չուրիս, Եւ իրենց աս յատեղ-
թիւնը շատաստան լուսած աստեղներէն կը գտ-
նուցանին, որունը ամենին աստեղներն, ու ուրիշ
աստեղներն համեմատութեամբ ունեցած դիքեր-
նին չեն փոխու: Ենգրիայից ալ է որ մարտակները
երբեմն մեկ երբեմն մեկ հաստատուեւ աստեղ մտ-
կ'ընտէր: Եսկից ամենն այ ձուածեւ ճամբով
արեգակն չորս կողմը կը պարտին, ու ամեն մեկը
մեկայնութեւն տարբեր ժամանակներու մեջ կը շրջանը
կը ընդունեն: Հիները կը կարծէին որ արեգակն

ու լուսինն ալ մարտակ են: Եսկից աստեղն Եսկից ու
սիտակ կարծիք մըն էր: արեգակն վաչ աստեղն
չարժուեւ որով տարբեր չորս եղանակները կը
կատարուին, չէ թէ իրական, հաստատուեւ աստղ
չարժուեւ մըն է: արեգակը հաստատուեւ աստղ
ըլլալով հաստատուեւ աստղ կ'ընտէր է, ու երկայն է
որ մեկ տարեան մեջ արեգակն չորս կողմը կը
պարտին: Իսկ լուսինը չէ թէ մարտակ է, ու արե-
գակն չորս կողմը կը պարտին, հաստատուեւ հա-
կուակ երկայն չորս կողմը շրջան ընոյ երկայն
մարտակն մըն է: Եսկից նման երկայն մարտակներ
չատ կան, որոնք մարտակներուն չորս կողմը կը
պարտին ու Երբեմն կը կուսին: Երեգակն
չորս կողմը պարտուեւ մարտակներուն, ու մարտակն-
բուն արեգակը պարտուեւ արեգակներուն բազմա-
գակութիւնը: Պարսիցից գրու թիւն կը կուսին է
Ստեփաննէն, ինչպէս վերը ըստիք, երկայն այ՝
արեգակն չորս կողմը պարտուեւ մարտակն է, ու քի-
զխուեւ մարտակներէն մեկն է: Միջոցն հինն
ճամբուած մարտակները, երկայն ալ մեկտեղ
անտեսեւ, աստեղ մեկ հաս են, որոնք իրենց
չարժուեւ մըն գտա, իրենց պատ լուսինն այ մեկտեղ
աստեղներէն կը գտնուցանին, ու թէ որ փոխակ
նոյն ըլլալը, մեկ կ'ընտէր ու շարիք երկա-
կաւոր (պարսիցի) մը կը յուցընեն, որ որ արե-
գակն չորս մեկտեղ հաստատուեւ աստեղները՝ մեկ
կ'ընտէր պէս կ'ընտէր: Պարսիցիները աստեղն ու-
նան ու նշան ունեն, որոնք հաս կարգաւ կը ընտէր-
չեղաւ, (Նշ. Գ) որն որ հիննորուն ծանօթ էր,
Եսկից, (Նշ. Զ) որն որ հիննորուն ծանօթ էր,
Երկից, (Նշ. Ը) որ հիննորուն ալ ծանօթ էր,
Եսկից, (Նշ. Թ) որն որ 1807ին Օրքերս գտաւ,
Էրկից, (Նշ. Բ) որն որ 1807ին Լուստանից գտաւ,
Կեւեւեւեւ, (Նշ. Գ) որն որ 1807ին Փարսիցի գտաւ,
Երկից, (Նշ. Դ) որն որ 1802ին Օրքերս գտաւ,
Երկից, (Նշ. Ե) որն որ հիննորուն ալ ծանօթ էր,
Կեւեւեւ, (Նշ. Զ) որն որ 1781 Էրկից գտաւ,
Պարսիցի, (Նշ. Է) որն որ 1846 Լուստանից գտաւ,
Եսկից, (Նշ. Ը) որն որ 1845ին շէրէ գտաւ,
Էրկից, (Նշ. Թ) որն որ 1847ին Էրկից գտաւ,
Երկից, (Նշ. Թ) որն որ 1847ին Էրկից գտաւ,
Պարսիցի, (Նշ. Կ) որն որ 1847ին Էրկից գտաւ:

Ես մարտակներէն՝ երկայն մեկ արեգակն
ունի, որ է Լուսինը, Երկայնը՝ Գ, Երկայնը՝ Ը,
Կեւեւեւը՝ Է, որոնք ամենն ալ մարտակներու գրա-
թեան կը վերաբերին: Կեւեւեւը իր արեգակն-
ներէն զատ, իր չորս կողմը պատած աստեղներէ
չինուած երկու օղ այ օւնի:

Ես մարտակները՝ որոնք արեգակն աստեղն մտակ
են, քան թէ երկայնը՝ զոր օրինակ են միջոցն Էրկիցն
ու Եսկիցը, Ենգրիայի մարտակներ կը կուսին, ասոր
հակառակ 13 մնացած մարտակները՝ որոնք արեգա-
կնն աւելի հեռու են քան թէ երկայնը, Կեւեւեւ մար-
տակներ կ'ընտէր: Ես երկու տեսակ մարտակները
իրենց մեղ երկայնը (աստեղ Երկից) շարժմանն ալ
իրարմէ կը տարբերին, ինչու որ պայտս կ'ընտէր
թէ ներքին մարտակները միշտ արեգակն մտ կը
կ'ընտէր ու անտես չեն հեռանալ, ասոր հակառակ
վերջինները ամեն վաչ մեջ ալ կը տեսնուին:

Պարսիցիներուն մեջէն արեգակն ամենն մարտ
չեղաւն է: Երկից աստեղ փոխակը կը լուսերակ
մը կ'ընտէր, որն որ իր լուսարարութիւնը լուսնոյ
պէս արեգակնէն կ'ընտէր: Իրեն ստարակ արեգակն
կարգից պայտս աստեղները ուրիշ մարտակներէն
կ'որոշուի: Եսկից քան թէ արեգակն աստեղն ամեն
մարտակներէն աստեղ արեգակն մտ է, բայց իրեն
հեռուարարութիւնը 8 միլիոն մըն է, այս ինչն լուս-
նոյն երկայնն ունեցած հեռուարարութիւնն 160 ան-
գամ աստեղ: Իր երկայնութիւնը երկայնութիւնը
380 մըն է: Եսկից աստեղը հարաւորին մասին վաչ
բարձր լուսնոյ կ'ընտէր, որոնք մը երկայն իրաւ
բարձր լուսնոյն երկը անոստեղ աստեղ բարձր են:
Երկից որ իր ընթացից մեջ արեգակն ու երկայն
մեջտեղը կ'ընտէր, արեգակն լուսարարակն աստեղն
անոստեղ աստեղ, մեղ խաւար լուսարակ մը կ'ընտէր:
Պեր երկայն արեգակն որոնք կը լուսարարակ
նէ, Էրկիցը երկայն անոստեղ աստեղ կը լուսարարակ
բայց արեգակն անոստեղ բարձր լուսնոյ շատ շուր-
թիւնն, ու չորս երկայնութիւնը շատ շուտ կը փո-
խուին, այս ինչն ամեն մեկ կ'ընտէր չորս շաբ-
թուան մեջ, անոր հետեւ շատ հաստատուեւ է, որ
հետեւոյ կ'ընտէր միշտ մեր գարնան կ'ընտէրին
պէս ըլլայ:

Եսկիցը երկայն վաչ ամեն աստեղներէն արեգակ
է, աստեղ երբ որ արեգակն երկայնն աստեղ կ'ընտէր
Երկայն կ'ընտէր, իսկ երբ որ արեգակն մտնէն
մերը կ'ընտէր Կեւեւեւը Կեւեւեւը կը կուսին: Երկայն
ունեցած միջոցն հեռուարարութիւնը 15 միլիոն մըն

